

Romano džaniben

časopis romistických studií | 16. ročník | 2/2010

— Romové ve Stříbře – případová studie rodu Absolonů

(migrace do Čech, mezikomunitní interakce, sociolingvistická situace)²

Abstract

Roma live in Stříbro, the town in western Bohemia, since the end of the Second World War. The article is a case study on the Absolon lineage that came to the town in the 1950's from eastern Slovakia to find job opportunities in the depopulated Czech area, Sudetenland. The text is based on two months' stationary sociolinguistic research. It reconstructs the history of the Absolon's arrival to Stříbro on the basis of narrations of contemporary witnesses, relations of the members of the Absolon lineage with three other present Romani communities and last but not least their sociolinguistic situation.

Keywords

Western Bohemia, Romani post-war migration to CR, intergroup relations, sociolinguistic situation

¹ Mgr. Lukáš Houdek je absolventem Semináře romistiky na FF UK. E-mail: houdak@seznam.cz

² Článek vychází z bakalářské práce: HOUDEK, Lukáš. 2008. Romové ve Stříbře (případová studie – historie a sociolingvistická situace rodu Absolonů). Praha: FFUK. Nepublikovaná bakalářská práce.

1. Úvod

Předložený text popisuje současnou situaci Romů v západočeském městě Stříbře. Nejprve stručně představí čtyři komunity³ tamních Romů a jejich vzájemné vztahy, včetně faktorů, které se na jejich formování podílejí. Dále se zaměří už jen na rod Absolonů,⁴ který je ve Stříbře tím nejpočetnějším. Popíše okolnosti jeho odchodu ze Slovenska do Čech v poválečných letech a zmíní roli lokality původu na budování nové identity jeho členů. V posledním oddílu nastíní současnou sociolingvistickou situaci rodu včetně okolností, které mohly jeho jazykový vývoj ovlivnit.

Článek vznikl ze zjištění Sociolingvistického výzkumu situace romštiny v ČR (Červenka, Kubaník, Sadílková, 2009)⁵, na kterém jsem se jako výzkumník podílel. Stať ale není založena primárně na vyhodnocení získaných dat sociolingvistického charakteru. Naopak si klade za cíl jednotlivá zjištění stručně shrnout a vztáhnout je ke kontextu konkrétních historických událostí a souvislostí, které se dle mého názoru na formování vztahu Romů ve Stříbře k romštině a romské identitě do značné míry podílely. Podílí se na něm i vzájemné vnímání jiných romských komunit na území města, proto i tomuto tématu věnuji jeden samostatný oddíl.

2. Metody

Výzkum, který jsem ve Stříbře realizoval a ze kterého tento text vychází, byl stacionárního charakteru a měl trvání dvou měsíců (s malými přestávkami) v rozmezí měsíců březen až květen 2008. Text – především ve svém závěru – také čerpá z nahodilých návštěv romských i neromských rodin v průběhu dalších let.

3 Termín **komunita** zde užívám v souladu se sociologickým pojetím ve smyslu „skupiny spřízněných a často interagujících jedinců sdílející určitou identitu“ (Jandourek, 2001, s. 127) V kontextu města Stříbra členové jedné komunity nemusí nutně být členy jednoho rodu (tak jako v případě komunity stříbrských Romů).

4 Termínu **rod** (v angličtině *lineage*) zde budu používat pro označení bilaterální skupiny příbuzensky spřízněných lidí, kteří jsou potomky určitého (konkrétního) předka, jenž je považován za zakladatele rodu (srov. Skupnik, 2010, s. 76-107). V případě rodu Absolonů na území města Stříbra považuji za tohoto společného předka, zakladatele rodu, Ludovíta Absolona (viz. dále v textu).

5 Sociolingvistický výzkum situace romštiny v ČR realizovaný Seminářem romistiky UJCA FFUK v roce 2008 – viz. (Červenka, Kubaník, Sadílková, 2009).

Jména respondentů jsem se rozhodl v textu anonymizovat. Podle systematického klíče jsem pro respondenty vytvořil přezdívky, abych je publikováním některých osobních informací nepoškodil.

Při výzkumu bylo využito polostrukturovaného rozhovoru orientovaného zejména na zjištění situace a historického zázemí té které rodiny stejně jako vztahů s okolním romským i neromským obyvatelstvem. Následoval strukturovaný sociolingvistický dotazník sestavený v rámci výše zmíněného sociolingvistického výzkumu. Ten zjišťoval například dobu a okolnosti osvojení, užívání a předávání toho kterého jazyka. Dále zjišťoval jazykové postoje respondentů a jejich názory na další vývoj romštiny ve sledované lokalitě. Pro zjištění používání romštiny u dětí jsem využil metody jazykových her vytvořených taktéž v rámci výše zmíněného výzkumu Semináře romistiky. Jednalo se o jednoduché jazykové hry, ve kterých měly děti například hledat antonyma k vysloveným romským adjektivům, tvořit jednoduché věty k určitým substantivům nebo doplňovat věty a některá z romských přísloví apod.

Jelikož ze Stříbra pocházím a s některými romskými rodinami jsem byl před tímto výzkumem již několik let v kontaktu, vycházím – zejména co se týče internetnického soužití ve městě a jeho bezprostředním okolí – i z vlastních zkušeností.

Respondentů polostrukturovaných rozhovorů bylo celkem 31 (z toho 20 z rodu Absolonů⁶), na strukturovaném sociolingvistickém dotazníku se podílelo 16 respondentů (všech šestnáct z rodu Absolonů – z toho 13 žen a 3 muži) a do jazykových her bylo zapojeno celkem dvacet pět dětí (8 z nich z rodu Absolonů). Respondenti pro všechny typy metod výzkumu byli vybíráni náhodně. Přehlednější údaje poskytnete tabulka na následující straně.

Data získaná z jazykového dotazníku jsem zpracovával kvantitativně, jelikož měli jejich respondenti ve většině případů předem určené možnosti výběru odpovědi. Informace získané z polořízeného rozhovoru jsem naopak využil pro dokreslení kvantitativně získaných dat. Jelikož byly polostrukturované rozhovory zaměřené hned na několik oblastí (historie rodu, vztahy s ostatními komunitami, užívání romštiny), vycházel jsem ze získaných informací také při sestavování tohoto textu (zejména oddílů o vzájemných vztazích mezi jednotlivými komunitami Romů a o historii rodu Absolonů). Odpovědi respondentů z polostrukturovaných rozhovorů využívám v textu v citacích, případně na ně v textu přímo odkazuji. Tyto citace nijak redakčně neupravuji, uvádím je v jejich původním znění.

6 Z 20 respondentů z rodu Absolonů byli 3 příslušníci 2. generace ve věkovém rozmezí 62 – 73 let (z toho 2 ženy a 1 muž), 11 příslušníků 3. generace ve věkovém rozmezí cca 45 – 58 let (z toho 7 žen a 4 muži) a 6 příslušníků 4. generace ve věkovém rozmezí cca 25 – 40 let (z toho 5 žen a 1 muž).

ABSOLONOVI

Respon-
denti
celkem ⁷

	2.gener. ⁸	3. gener.	4.gener.	5.gener.	Celkem	
Polostr. rozhovor	3	11	6	–	20	31 ⁹
Jazykový dotazník	2	9	4	1	16	16
Jazykové hry	–	–	–	8	8	25 ¹⁰

V rámci metody jazykových her získávali dětské hráči za správně zodpovězené otázky body, které následně sloužily pro představu, komu se v nich jak dařilo. Z celé herní situace byl také pořízen audiozáznam, díky němuž jsem celou situaci rekonstruoval a zaznamenával i některé neobvyklé situace. Některé děti se totiž nemusely ve hrách přímo projevovat, přesto znalostí romštiny disponovat mohly. I proto považuji za velmi důležité vlastní postřehy, které přidělené body ani zvukový záznam nemusely zachytit. Jazykových her v tomto textu využívám zejména pro zjištění jazykové kompetence vybraných jedinců nejmladší generace rodu Absolonů. Jsou tedy do jisté míry subjektivní.

⁷ Celkový počet respondentů bez ohledu na příslušnost k rodu/komunitě.

⁸ Za 1. generaci rodu Absolonů označuji nejdále vzpomínanou generaci (v textu pro ní užívám také označení „zakladatelé rodu“), která se narodila na Slovensku a v raném mládí se rozhodla odejít do Česka. Termínem 2. generace označuji jejich potomky, kteří se odchodu ze Slovenska zúčastnili buď v dětství (odešli se svými rodiči) nebo se již sami v českých zemích narodili. Pro děti těchto potomků (již narozených výhradně v Česku) užívám termínu 3. generace a tak dále. V dnešní době se ve Stříbře objevuje již generace 5.

⁹ Respondentů polostrukturovaného rozhovoru bylo celkem 31. Členů rodu Absolonů z nich bylo 20, další 2 respondenti byli jiní členové komunity stříbrských Romů (žena ve věku 62 let a její syn ve věku 34 let), 4 respondenti z komunity Romů z ubytovny (jedna žena ve věku 55 let, muž ve věku 42 let, žena ve věku 44 let a jedna žena kolem 30 let), další 4 respondenti z komunity Slováků* (Romové, kteří migrovali ze Slovenska do Stříbra během posledních 10ti let – viz str. 49) – (dva muži a dvě ženy – všichni ve věkovém rozmezí 27–35 let) a 3 respondenti z Rodu C. (žena ve věku přibližně 50 let a její dvě dcery ve věku kolem 30 let).

¹⁰ Jazykové hry byly realizovány s 8 dětmi z rodu Absolonů, ostatních 17 tvořily děti Romů z ubytovny (2), Slováků* (1) a Romů žijících ve vesnicích v okolí Stříbra.

3. Problémy při dotazování respondentů

Využívání sociolingvistického dotazníku vytvořeného Seminářem romistiky přineslo při jeho realizaci několik problémů a nedorozumění. Na některé otázky, které výzkumníkům mohly připadat jako zjistitelné a samozřejmé, někteří respondenti reagovali podrážděně nebo s úsměvem. Jako problematické se jevily některé abstraktní otázky – například dotazování na aktivity předešlého dne, kde bylo cílem zjistit, s jakými osobami se respondent setkal a jakou řečí s nimi mluvil. Dotazovaní nebyli ve většině případů ochotni odpovídat, protože nerozuměli tomu, na co se jich přesně ptám. Nakonec uváděli spíše odpovědi deklarativního charakteru, které o reálném stavu nemusely vypovídat. Respondenti své odpovědi na takové otázky spíše tipovali.

Podobný problém se vyskytl u otázek na intimní a abstraktní oblasti – například komunikace s Bohem, v jakém jazyce se respondentovi zdají sny nebo v jakém jazyce sám sobě nadává. Respondenti například nerozuměli, proč by měli sami sobě nadávat apod.

Nejproblematičtější bylo zjišťování jazyka, ve kterém nejčastěji zpívají. Tuto otázku jsem musel, vedle otázky týkající se nadávání, vypustit, protože mě respondenti považovali za hlupáka. Odpovídali, že české písničky zpívají česky, romské romsky a anglické anglicky. Tím byla debata zakončena.

Respondentům byly také nepříjemné otázky, které se částečně opakovaly a měly za cíl postihnout problém z různých úhlů. V jednom případě se dokonce stalo, že si jeden respondent v polovině dotazníku „odskočil na toaletu“ a už se nevrátil.

S takovými problémy jsem se nesetkával při položených rozhovorech, kde výzkumník své záměry zapojil do přirozeného rozhovoru. Podobný způsob realizace sociolingvistického dotazníku by byl z mého pohledu efektivnější.

Nepřirozenost situace při realizaci dotazníku (předem připravené otázky spolu s audio-rekordérem) často vedla respondenty k tomu, že se snažili některá data „vylepšovat/zhoršovat“, případně se ostýchali o některých citlivějších tématech otevřeně vyjadřovat. Jelikož jsem se ve sledované lokalitě pohyboval několik měsíců (včetně doby před a po realizaci samotného výzkumu), a s respondenty jsem vedl i řadu neformálních rozhovorů a v důsledku lokalitu a respondenty pozoroval, bral jsem proto v potaz i tyto nezaznamenané výpovědi a postřehy, které problémy v některých případech ukázaly v jiném světle. Současně jsem výpovědi jednotlivých respondentů konfrontoval s výpověďmi těch ostatních. Tzn. v případě, že se respondent od ostatních ve svých stanoviscích lišil (v otázkách týkajících se celé komunity nebo lokality obecně), uváděl jsem k jeho vyjádření výpovědi ostatních, případně jsem ho konfrontoval se svými postřehy, které jím deklarované skutečnosti vyvracely.

Dalším z faktorů, který mohl ovlivnit výsledky výzkumu, byl nízký počet respondentů nejstarší žijící generace, kteří by si na příchod do Stříbra pamatovali. Proto jsem se musel omezit na informace tří doposud žijících dotazovaných a několika osob z řad majority, z jejichž pohledu jsem příchod rodu Absolonů a jejich přijetí ve Stříbře popsal. V několika různých návštěvách jsem se snažil informace ověřovat. Přesto je ale velmi pravděpodobné, že jsou získané informace subjektivní, nemusí tedy nutně vypovídat o reálných skutečnostech. Současně se mi nepodařilo proniknout do některých dalších rodin z komunity stříbrských Romů zejména z důvodu úmrtí členů některých z nich v době výzkumu.

Zároveň bych chtěl předeslat, že moji respondenti pocházeli odhadem ze dvou třetin z rodu Absolonů (ostatní respondenti přináleželi k jedné z dalších dvou místních romských komunit, k tzv. Romům z ubytovny nebo ke Slovákům* – viz oddíl 5), proto některé pasáže týkající se obecných informací mohou být poznamenány jejich pohledem, jelikož se mi nepodařilo hovořit s pamětníky z jiných romských komunit. Proto bych rád uvedl, že následující oddíly jsou, pokud není uvedeno nebo odkazováno jinak, subjektivní a nemusí tedy odpovídat reálnému stavu (ať už v rovině vzájemných vztahů mezi komunitami Romů, okolností jejich příchodu ze Slovenska do Čech nebo jejich sociolingvistické situace).

4. Informace o zkoumané lokalitě

Stříbro je malé město v Plzeňském kraji,¹¹ které má podle posledního sčítání 7781 obyvatel (Sčítání lidu, 2004). S otevřením stříbrných dolů v roce 1660 přišli do Stříbra i němečtí horníci. Od této doby začal poměr Němců k Čechům převažovat (Bystrický, Rubášová, 2000: s. 45). Již před druhou světovou válkou byli obyvatelé města, podle sčítání lidu z roku 1930, více než z devadesáti procent Němci (Bystrický, Rubášová, 2000: s. 93). Za války tento podíl ještě vzrostl s odchodem a odsunem dalších Čechů. Po válce zde došlo k organizovanému odsunu německého obyvatelstva. První transport osob německé národnosti opustil Stříbro v lednu 1946. Transporty pokračovaly až do listopadu téhož roku. Dodatečné odsuny však probíhaly až do poloviny roku 1947 (Bystrický, Rubášová, 2000: s. 114-116). Do Stříbra již během roku 1945 přicházely tisíce nových obyvatel na základě rozhodnutí osidlovací komise ministerstva zemědělství, jež započala svou činnost v září 1945. K 15. únoru 1946 byl ve Stříbře zaznamenán příchod celkem 1924 českých a slovenských rodin (Slezák, 1978). Ty zabraly rozlehlé vily a majetek odsunutých Němců. Několik starších Němců ve Stříbře zůstalo na dožití.

11 Přibližně 30 km západně od Plzně.

Jako tomu bylo i v jiných lokalitách (Otčenášek, 2006: s. 31-33), obývaly některé nově příchozí rodiny ještě několik měsíců (případně i let) společně s rodinami německými jeden objekt, dokud německé rodiny Stříbro neopustily.¹² To patrně do jisté míry poměrně problematické vztahy mezi Čechy a Němci ještě vyostřilo.¹³

V poválečném období začali do Stříbra přicházet i Romové ze Slovenska, kteří zde pomáhali při obnově pohraničí především vykonáváním těžkých prací a budováním nové infrastruktury.¹⁴ Podle výpovědí starších respondentů přicházeli řízeně právě na základě rozhodnutí osidlovací komise a pobídek podnikových náborářů.¹⁵

Podle posledního sčítání obyvatel z roku 2001 žije ve Stříbře 5 osob, které se hlásí k romské národnosti. Tehdejší místní terénní sociální pracovnice, která je členkou jedné ze zdejších romských komunit, odhaduje reálný počet Romů ve Stříbře na 300 – 400 osob.

5. Romské komunity ve Stříbře

Respondenti výzkumu ve svých výpovědích odlišují čtyři romské komunity ve Stříbře, které se vůči sobě více či méně vymezují. Stěžejními prostředky pro určování příslušnosti toho kterého pravděpodobně dle mého názoru jsou: doba příchodu ze Slovenska do Stříbra, místo původu daného rodu na Slovensku, princip rituální čistoty a také charakter vztahů s majoritním obyvatelstvem města.¹⁶

5.1 Stříbrskere Roma (Stříbrští Romové)

Nejpočetnější skupinou Romů ve Stříbře je komunita označující se jako *stříbrskere Roma*. Většina respondentů počet jejích členů odhaduje na přibližně 150 osob. Jedná se zejména

12 Na to vzpomíná z vlastní zkušenosti i Josefa Z., etnická Češka, 79 let, zaznamenáno 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-01 (všechny nahrávky archivovány v databázi Semináře romistiky UJCA FFUK).

13 Tamtéž

14 O tom více nahrávka např. s Antonínem Absolonem, stříbrský Rom, 2. generace, zaznamenáno 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-04.

(Mně dostupné literární prameny se o příchodu Romů do Stříbra nezmiňují. V tomto ohledu tedy čerpám z výpovědí romských i neromských pamětníků.)

15 To dokládají i dokumenty uložené v Okresním archivu v Tachově.

16 Členství v komunitě mohou ovlivňovat ještě další faktory, jako například socioekonomická situace, pro jejichž diskutování nemám dostatečné množství podkladů. Proto je tu dále nebudu rozpracovávat.

o potomky migrantů z obce Vrbov a Nová Lesná v okolí východoslovenského Popradu. Patří do ní především rodiny Absolonů a Adamců. Zpočátku se jednalo o dvě odlišné, jedním manželstvím propojené rodiny, které na stříbrském území postupem času splynuly vzájemnými sňatky v jednu příbuzenskou pospolitost, v jeden rod.

Stříbrskere Roma na území města přišli na počátku padesátých let, aby pomáhali při obnově českého pohraničí. Dle svých výpovědí tak byli prvními Romy, kteří se ve Stříbře objevili a setrvali do dnešní doby. Někteří pamětníci z této komunity ještě vzpomínají na poměrně velké množství jiných Romů, kteří byli podle jejich slov pro své špatné chování radnicí vystěhováni.¹⁷

Do této komunity se řadí i dva jiné rody, které do Stříbra přišly o několik let později. Mezi těmi vznikly přátelské vztahy a jejich členové cítili vzájemnou sounáležitost,¹⁸ přestože ta v posledních letech postupně vyprchává s vymíráním starších pamětníků.¹⁹ I když tyto rody sdílejí společné povědomí, nezaznamenal jsem mezi nimi a rodem Absolonů výskyt žádných manželských svazků.

Téměř všichni členové komunity *stříbrskere Roma* žijí mezi majoritním obyvatelstvem. Obývají nejčastěji starší činžovní domy v centru města, které zpravidla sdílí se členy většiny populace. Domy s koncentrací více než tří romských rodin se objevují velmi zřídka.

Stříbrskere Roma se také podle některých respondentů často s majoritní populací přátelí a vzájemně se navštěvují.²⁰ V posledních desetiletích se objevuje čím dál více smíšených manželství, což může do jisté míry souviset i s omezenou možností výběru potenciálních, pro členy rodu Absolonů přijatelných partnerů ve městě a jeho okolí. To v četných nezaznamenaných rozhovorech reflektují i samotní respondenti. Tuto situaci patrně ovlivňují i vztahy mezi jednotlivými komunitami Romů, o kterých budu hovořit dále.

Většina členů této komunity v produktivním věku donedávna pracovala v místní továrně AFL (dříve Siemens) nebo v plzeňském překladišti Panasonic a Fujitrans. Zejména na poli plzeňské japonské korporace místní Romové utvořili na základě rozhodnutí vedení podniku vlastní pracovní skupinu, jejíž existence se do značné míry projevila na používání romštiny na pracovišti.

17 Např. Antonín Absolon, stříbrský Rom, 2. generace, zaznamenáno 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-04.

18 Např. Andrea B., stříbrská Romka, 61 let, zaznamenáno 21. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-21-01.

19 Např. Libuše G. mladší, stříbrská Romka, 4. generace, zaznamenáno 25.11.2007, nahr.č. 2007-11-25-01.

20 Např. Adéla T., stříbrská Romka, 4. generace, zaznamenáno 18.4.2008, nahr. č. 2008-04-18-01.

5.2 O Roma pal o gavora (Romové z vesnic)/Romové z ubytovny

Další významnou komunitou Romů (asi 50 osob) na území města jsou tzv. Romové z ubytovny nebo Romové z vesnic. Tato označení pro ně používají zejména *stříbrskere Roma*. Už samotný název předznamenává, že zahrnuje Romy žijící na stříbrské ubytovně Hrad, kam se po roce 2007 přestěhovali z okolních vesnic Brod u Stříbra a Tuněchody, protože velký činžovní dům, který do té doby obývali, byl podle výpovědí jich samotných natolik staticky narušen, že další zdržování v jeho prostorách bylo životu nebezpečné.²¹

Respondenti rozhovorů sami sebe označovali jako *brodoskere Roma*.

Komunitu tvoří rod D., který na počátku šedesátých let přišel do Čech ze středoslovenských obcí Bzovík, Čekovce (okres Krupina) a Badín (okres Banská Bystrica). Na ubytovně v centru města obývají jednopokojové byty se společným sociálním zařízením.

Většina členů této komunity nemá stálé zaměstnání. Ti zaměstnaní vykonávají sezónní a pomocné práce u místních stavebních firem. Uvádějí, že se na těchto pracovištích s dalšími Romy téměř nesetkávají.²²

Členové této komunity nejčastěji uzavírají sňatek s Romy z okolních vesnic. Smíšená manželství se mezi nimi, dle mně dostupných informací, vyskytují sporadicky.

5.3 Slovaka (Slováci*)²³

Ostatní romské komunity označují tuto skupinu jako *Slovaka*. Jedná se o skupinu přibližně 50 osob, která přišla do Stříbra ze středoslovenského Brezna, pravděpodobně v letech 2003 a 2004, za prací v již zmíněné továrně AFL (práci jim zprostředkovala pracovní agentura). Jednalo se o ekonomickou a v jejich vlastních očích dočasnou migraci.²⁴

Komunitu tvoří zejména mladé manželské páry, které jsou zatím bezdětné, případně mají jedno nebo dvě malé děti. Žijí v centru města v nově zrekonstruovaných bytech v jednom z činžovních domů na náměstí, který je ostatními Romy označován za ubytovnu. Tito Romové původně bydleli taktéž na ubytovně Hrad, odkud ale z důvodu nevyhovujících hygienických podmínek odešli a nahradili je tam právě Romové z vesnic.²⁵

21 Tehdejší sociální pracovnice uvedla, že byli vystěhováni zejména z důvodu neplacení nájemného.

22 Pavel D., Rom z ubytovny, 44 let, zaznamenáno 29. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-29-04.

23 Pro komunitu Romů, kterou ostatní Romové ve Stříbře označují jako Slováky, užívám označení Slováci*, aby nedocházelo k záměně se Slováky etnickými.

24 Např. Lukáš a Anna E, Slováci*, 30 a 29 let, zaznamenáno 5. 4. 2008, nahr. č. 2008-04-05-01.

25 Lukáš a Anna E, Slováci*, 30 a 29 let, zaznamenáno 5. 4. 2008, nahr. č. 2008-04-05-01.

Jejich vazby se Slovenskem se zdají být silnější než u ostatních dvou jmenovaných komunit, což je pravděpodobně ovlivněno jejich nedávným příchodem do Stříbra. Na Slovensko za svými rodiči a příbuznými pravidelně jezdí a naopak.

Po vydělání dostatečného množství peněz se chtějí na Slovensko vrátit, i když zdejší prostředí pro výchovu dětí všichni tito respondenti hodnotili jako lepší a méně diskriminační.²⁶

Někteří jedinci pracovali kromě podniku AFL i v plzeňských překladištích. Při práci několik Romů potkávají, blíže se s nimi prý ale neznají.²⁷

Obecně jsou Slováci* ostatními Romy vnímáni jako uzavřená komunita, která se přátelí jen mezi sebou a s okolními Romy i Neromy se frekventovaně nestýká. To potvrzují i respondenti z jejich řad.

*Jako takhle se s nimi [s ostatními Romy] pozdravíme, popovídáme, odkad' jsou a to, ale nějak moc se nestýkáme. Bud' to není čas, anebo má každý jiné něco.*²⁸

Rod C.

Rod má mezi 20 a 30 členy. Jedná se o rodiny dvou bratrů, jejichž otec pochází z východoslovenské obce Bežovce (okres Sobrance). Božena C., manželka jednoho z bratrů (původně rod M.), pochází ze středního Slovenska, z obce Sása (okres Zvolen). Rod M. přišel ze Slovenska nejprve do Českého Krumlova v roce 1960. Odtud se po několika letech rodina přestěhovala do obce Vrhavěč nedaleko Stříbra. Jedna z rodin tohoto rodu se pravděpodobně v osmdesátých letech přestěhovala přímo do Stříbra, kde žila střídavě v několika činžovních domech. V dnešní době tu Božena C. žije jako jediná členka svého rodu M a vdala se právě za jednoho z bratrů C. Oba bratři se před přibližně dvaceti lety přestěhovali do města z nedaleké Lhoty u Stříbra, kde do té doby jejich rod žil.

Většina členů rodu C. pracovala ve stejných podnicích jako komunita stříbrských Romů. V současnosti pracují převážně v zahraničních továrnách a v Mlékárně Stříbro a.s.

Členové tohoto rodu žijí stejně jako stříbrští Romové v činžovních domech v okolí stříbrského náměstí. Jejich domy často s domy stříbrských Romů sousedí.

Tato rodina se vymezuje vůči Romům z vesnic, přitom se ale vůči ní vymezují i někteří Romové stříbrští.

26 Např. Anna E., Slovačka*, 30 let, zaznamenáno 5. 4. 2008, nahr. č. 2008-04-05-01.

27 Např. Lukáš E., Slovák*, 30 let, zaznamenáno 5. 4. 2008, nahr. č. 2008-04-05-01.

28 Anna E., Slovačka*, 29 let, zaznamenáno 5. 4. 2008, nahr. č. 2008-04-05-01.

*Oda aver Roma. Oda dikbes, save Roma hin. (To jsou jiní Romové. To vidíš, jací Romové to jsou.)*²⁹

6. Hierarchie mezi jednotlivými komunitami

6.1 Doba příchodu

Romové na území města patří do subetnické skupiny tzv. slovenských Romů, kteří do Česka migrovali po druhé světové válce, ať už dříve či později. Právě doba příchodu do Stříbra je nejspíše jedním z hlavních faktorů ovlivňujících pozici té které skupiny v interkomunitní hierarchii.

Jelikož rodiny Absolonů a Adamců přišly do města počátkem padesátých let a zasloužily se tak dle názoru některých z nich o budování postavení Romů ve Stříbře nejvíce, mají v rámci města mezi Romy podle nich nejsilnější postavení. Zároveň to mohla být zejména společná doba příchodu do Stříbra, která v cizím prostředí pohraničního města stmelila několik rozdílných rodin do jedné komunity *stříbrskere Roma*.³⁰

Na to poukazuje i případ rodu C. Jeho členové se přestěhovali do města pravděpodobně v osmdesátých letech. Někteří příslušníci skupiny *stříbrskere Roma* tento rod navštěvují a udržují s ním přátelské vztahy, jiní se od něj distancují.³¹ Samotní členové rodu C. tuto distanci pociťují a vysvětlují ji právě svým pozdějším příchodem na území města.³² Přesto ale podle respondentů z rodu Absolonů tento rod nepatří do stejné kategorie, jako například nedávno příchozí Romové z ubytovny, které ale i v průběhu předchozích desetiletí stříbrští Romové znali z okolních vesnic. Romy z ubytovny respondenti z komunity *stříbrskere Roma* popisují jako Romy „ostatní“ a jejich pobyt na území města vnímají jako dočasný.

*Kala, so akana pes pristehinde, kala Roma so hin pal o gavora. Me len na prindžaravas but. Oda has aver Roma. (Tihle, co se teď přistěhovali, tihle Romové z vesnic. Já je moc neznám. To jsou jiní Romové.)*³³

29 Gejza Adamec, stříbrský Rom, 3. generace, zaznamenáno 15. 3. 2008.

30 O tom nepřímo hovoří Andrea B., stříbrská Romka, 61 let, zaznamenáno 21.3. 2008, nahr. č. 2008-03-21-01.

31 Např. Ivana Absolonová mladší, stříbrská Romka, 3. generace, zaznamenáno 4. 4. 2008, 2008-04-04-01.

32 Božena C., rod C., zaznamenáno 28.3.2008, nahr.č. 2008-03-28-01.

33 Libuše G., starší, stříbrská Romka, 4. generace, zaznamenáno 20.4.2008, nahr.č. 2008-4-20-01.

6.2 Koncept rituální čistoty

Druhým faktorem členícím Romy na území města do rozličných komunit je zřejmě koncept rituální čistoty. Jedná se o určitou abstraktní kvalitu, která svou přítomností rituálně (tedy ne ve smyslu hygieny) znečišťuje toho kterého jedince. Milena Hübschmannová uvádí, že se v tomto případě jedná o pozůstatek kastovní distance v Indii, který si Romové uchovali dodnes. Jedinec se s takovým statusem buď narodí, nebo se stane nečistým kontaktem s rituálně nečistými lidmi, předměty apod. Tento status je povětšinou nezvratný a určitá skupina si ho tak nese celý život (Hübschmannová, 1998: s. 121-123). V kontextu zdejších Romů tento stav v některých případech může pravděpodobně změnit (alespoň částečně) zvýšení ekonomické úrovně té které rodiny. Zdá se ale, že je to proces vleklý a dané rodině je její původní status některými Romy minimálně připomínán.³⁴

Zdá se, že tyto okolnosti mají pro zdejší Romy velký význam. Utvářejí pevně dané hranice mezi jednotlivými komunitami, jež se nepřekračují.³⁵

Save Roma bešen adaj? But dubki, degeša! Takových... zapadňára a kala, ajse... aňi lenca duma na das. (Jací Romové tady žijí? Hodně dubků, degešů! Takových... západňáři a takoví... ani se s nimi nebavíme.)³⁶

Příslušníci rodu stříbrských Romů by za běžných okolností s největší pravděpodobností nešli na návštěvu k Romovi z ubytovny.

Me man kajse dženenca na likerav. Pozdravinav, te hine známí. (Já se s takovými lidmi nestýkám. Pozdravím, pokud jsou známí.)³⁷

Absolonovi uváděli, že se na ulici s takovými Romy slušně pozdraví, vědí, o koho se jedná a kolik má kdo dětí, ale více než případná zdvořilostní komunikace se zřejmě mezi těmito komunitami neudrží.

³⁴ To je případ výše zmiňovaného rodu C.

³⁵ Na to může poukazovat i případ vztahu chlapce z komunity Romů z ubytovny a dívky z komunity stříbrských Romů. Rod Absolonů proti tomuto ze strany mladé dvojice utajovanému vztahu velmi bojuje a označuje ho jako vlastní pošpinění. Zároveň ale může poukazovat na to, že tento faktor může mít pro novou nastupující generaci význam menší, než jaký má u generace jejich rodičů a prarodičů.

³⁶ Antonín Absolon, stříbrský Rom, 2. generace, zaznamenáno 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-04.

³⁷ Zdena Absolonová, stříbrská Romka, 3. generace, zaznamenáno 22.3.2008, nahr.č. 2008-03-22-03.

Jana: Ale tublety vesnický, co se sem nastěhovali, když vezmeš, Libuško, způsob života na vesnici, tak u těch lidí bys musela sedět od rána do večera a učit je ještě opravdu teprve začínat, začínat žít... Naši rodiče takhle nežili. Ty žili normálně.

Libuše: Ale to je prostě tím, že byli cigáni, který byli degeša...³⁸

Stříbrští Romové vesnickým Romům vyčítají, že jim dělají ve městě ostudu. Obávají se, že Neromové rozdíl mezi jednotlivými rodinami a komunitami nebudou vnímat. Mají strach, že budou Neromové házet všechny Romy „do jednoho pytle“ a tito nově příchozí vesničtí Romové pokazí rodu stříbrských Romů jejich image „vzorných Romů“, kterou si zde po deseti letech budovali.

On amenge keren ladž, bo phenen: No, oda hine stejne sar kala, sar kala. Ale to není pravda. Sam Roma, savore, to je jasný, ale na sam savore stejna.

(Oni nám dělají ostudu, protože říkají: To, ti jsou stejní jako tihle, jako tihle. Ale to není pravda. Jsme Romové, všichni, to je jasný, ale nejsme všichni stejní.)³⁹

AB: A kala Roma, so kadaj bešen pal o gavora, tak ... oda hine špíni. Oda nane kajse, sar amen sam kadej.

LH: So jon keren?

AB: Ta sar len hin love, chuden podpori, ta džan te pijen, maťon, the o romňa the o murša. No a palis so. Palis len nane so te chan. Palis pen maren. Jekhere avrestar džan te mangan te chan. Ladž penge keren. A keren savoreng ladž. Pro viboris keren baro bordelis. Že len den čuno love a tudle a tuto. A soske na džan te keren? Kodi podpora oda nane nič. Oda hin čuno.
(AB: A tihle Romové, co tady bydlí z vesnic, tak... to jsou špíny. To nejsou takoví, jako jsme my tady.

LH: A co dělají?

AB: No když mají peníze, dostávají podporu, tak pijí, opijí se, i muži i ženy. A potom co. Potom nemají co jíst. Potom se bijí. Jeden od druhého chodí žebrat jídlo. Dělají si ostudu. Dělají ostudu všem. Na výboře dělají velký bordel. Že jim dávají málo peněz a tuto. A proč nejdou pracovat? Táhle podpora, to není nic. To je málo.)⁴⁰

38 Jana Absolonová (2. generace) a Libuše V. mladší (4. generace), stříbrské Romky, 15.3.2008, nahr.č. 2008-03-15-02.

39 Andrea B., stříbrská Romka, 61 let, zaznamenáno 21 .3. 2008, nahr. č. 2008-03-21-01.

40 Andrea B., stříbrská Romka, 61 let, zaznamenáno 21 .3. 2008, nahr. č. 2008-03-21-01.

Vůči Romům z vesnic se vymezovali i respondenti z rodu C.:

Jon hin ajse už ... aver sar amen.... A nane man aňi zájem lenca te vakerel. (Oni jsou už takoví... Jiní než my... A nemám ani zájem se s nimi bavit.)⁴¹

Vedle toho se vůči rodu C. mírně vymezují někteří členové rodu Absolonů, protože rod C. dříve patřil k velmi chudé vrstvě ve městě žijících Romů a někteří je proto stále považují za nečisté.⁴²

A oni si jako mysleli, že se k nám můžou rovnat nebo tuto. Jsem říkala, v životě ne. Vy jste špinavý od základu. Vy jste špinavý vod základu. Já, sama cigánka, jsem je tak brala. Už mi neseděli.⁴³

Respondenti z komunity Romů z ubytovny o svém nižším postavení v rámci místní hierarchie vědí. Tento postoj ze strany Absolonů se jim nelíbí a nesouhlasí s ním. Někteří to popisují následovně:

Voni se tak cítí. To je taková ta, to je taková komunita lidí, že nepřipustí mezi sebe žádný takový, jak voni to říkají, mezi ty ... jak se tomu říká? Ty dubkáre, jo. Rozumíš, jo? Že voni jsou, voni jsou něco víc, no.⁴⁴

Současné členy rodu Absolonů označují za namyšlené:

Tydle Absolonci a todleto se moc... A znám jejich maminky, co žily, a všechno. Ty kdyby žily, tak v životě by todle neudělali. Takový nosy nahoru a takhle chodí jako... A ty mladý jako mají nosy? No ty mladý, to je úplně hrůza...⁴⁵

41 Božena C., rod C., zaznamenáno 28.3.2008, nahr.č. 2008-03-28-01.

42 Osobně jsem zažil na jedné návštěvě u členů rodu C., že do bytu přišla přítelkyně z rodu Absolonů. Děkala si z ženy C. legraci v tom smyslu, že byla chudá a vždycky chudá bude. Nemůže se rodu Absolonů rovnat. Všechno probíhalo v legračním tónu, tak se zdálo, že je vše v pořádku. Když ale Absolonová odešla, začala paní C. nadávat, proč k ní vůbec paní Absolonová chodí, když je pro ni tak špinavá a chudá. Vadilo jí nejvíce to, že je mnohem movitější, než paní Absolonová, přitom už nikdy neztratí nálepku chudé a špinavé „Cigánky“.

43 Ivana Absolonová mladší, stříbrská Romka, 3. generace, zaznamenáno 4. 4. 2008, 2008-04-04-01.

44 Pavel D., Rom z ubytovny, 44 let, zaznamenáno 29. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-29-04.

45 Angelika D., Romka z ubytovny, 55 let, zaznamenáno 28.3.2008, nahr. č. 2008-03-28-02.

Komunita Slováků* zatím patrně stojí mimo hierarchii. Dotazovaní z ostatních zmiňovaných komunit je hodnotí jako milé, slušné a pracovitě.

*Jon hine sar gadže, oda hin terne džene. (Oni jsou jako gádžové, jsou to mladí lidé.)*⁴⁶

Tím, že je mohou vnímat jako dočasné migranty, si na ně pravděpodobně nepotřebují utvářet pevný názor a případně i silnější sociální vazby. Podobně to vnímají i samotní Slováci*:

*Akorát že poznáme se, pozdravíme se. Takto, ale že bysme se navštěvovali, tak to ne. My většinou akorát jen mezi svými a takto.*⁴⁷

Přestože se Slováci* do jisté míry snaží stát mimo romský sociální život ve Stříbře, respondenti z této komunity uvádějí, že mají nejbližší ke komunitě stříbrských Romů, se kterými se v každodenním životě setkávají nejčastěji. Ostatní Romové prý neznají a běžně se s nimi nepotkávají.⁴⁸

7. Vliv lokality původu na budování identity rodu Absolonů

7.1 Původ rodu Absolonů do Stříbra

S příchodem druhé světové války byly narušeny léta budované socioekonomické vztahy mezi majoritou a Romy na slovenském venkově obecně (Hübschmannová, 2005: s. 52-60). Předci ve Vrbově, odkud rodina Absolonů pochází, se ještě před druhou světovou válkou živili kovářstvím a košíkářstvím. Zakladatel rodu, Ludovít Absolon⁴⁹, byl před válkou lokálně uznávaným a vyhledávaným kovářem.⁵⁰ Pravděpodobně z důvodu v pořadí druhé vyhlášky o vysídlení romských osad z roku 1943 byla původní „cikánská kolonie“, ve které Absolonovi žili, vystěhována do lesa za obcí Vrbov, kde si její obyvatelé byli nuceni postavit dřevěné chatrce. Tímto nařízením pro ně začaly těžké časy. Sedláci o jejich služby přestali jevit zájem z obavy o vlastní blaho a bezpečnost a Romové práci nikde jinde nedostali. Proto se živili, jak se dalo.⁵¹

46 Ivana Absolonová starší, stříbrská Romka, 2. generace, zaznamenáno 4. 4. 2008, 2008-04-04-01.

47 Lukáš E., Slováček*, 30 let, zaznamenáno 5. 4. 2008, nahr. č. 2008-04-05-01.

48 Např. Evžen R., Slováček*, zaznamenáno 29.3.2008, nahr.č. 2008-03-29-03.

49 Myšleno jako zakladatel rodu Absolonů na území města Stříbra – tedy člen 1. generace.

50 Antonín Absolon, stříbrský Rom, 2. generace, zaznamenáno 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-04.

51 Antonín Absolon, stříbrský Rom, 2. generace, zaznamenáno 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-04.

Po válce se pro ně situace moc nezměnila. Německé vojáky nahradili vojáci ruští a válkou narušené vztahy se slovenským obyvatelstvem přetrvávaly.

Jsme nevěděli, co je společnost, nevěděli jsme zkrátka nič. Byli jsme úplně vygumovaný, jak se říká – negramotný. Do školy jsme nechodili, protože nás do školy nikdo nespustil. Nesměli jsme chodit do školy, no a... Byli jsme Cigáni, no a...⁵²

Romové například nesměli nadále užívat prostředky hromadné dopravy,⁵³ když se chtěli dostat do některého z brezenských nebo popradských stavebních závodů, kde muži z osady v poválečných letech pracovali.

Když začátkem padesátých let přišli do podniku náboráři s nabídkou slušného výdělku v Česku, neváhali.

AA: My jsme byli jako výpomoc po hranicích. My jsme byli jako výpomoc po hranicích, a to chodili pro nás na Slovensko do Března, Březno nad Hronem. Tam jsme dělali. A tam vodtud nás přestěhovali sem do Stříbra. No, takže jsme tady zůstali.

LH: A to jste jenom vy, anebo s celou rodinou?

AA: Celá rodina. Táta, máma, bratři, sestry.⁵⁴

Ludovít Absolon s manželkou a s dětmi odjeli do Stříbra, kde dostali byt v jednom ze starých domů v centru města. Z výpovědí různých respondentů vyplývá, že migrace pravděpodobně probíhala v několika vlnách. Nejdříve odjel otec se staršími syny. Děti a manželky synů následovaly později.

Do města se rodina přestěhovala okolo roku 1953, kdy se zde mimo jiné pracovalo na dvou velkých stavebních projektech – šlo o stavbu letního stadionu a Mostu míru přes řeku Mži (Bystrický, Rubášová, 2000: s. 119).

I přesto, že rod Absolonů do města přišel až počátkem padesátých let, mohl být v charakteru jejich přijetí majoritou poměrně důležitým již výše uvedený fakt, že se Stříbro nachází v českém pohraničí a jeho obyvatelstvo do konce druhé světové války tvořili výhradně Němci. Ti byli v průběhu prvních poválečných let prostřednictvím několika transportů deportováni do Německa, zatímco je zde střídal několik tisícovek vnitrostátních migrantů z různých čes-

52 Antonín Absolon, stříbrský Rom, 2. generace, zaznamenáno 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-04.

53 Antonín Absolon, stříbrský Rom, 2. generace, zaznamenáno 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-04.

54 Antonín Absolon, stříbrský Rom, 2. generace, zaznamenáno 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-04.

koslovenských regionů (Bystrický, Rubášová, 2000: s. 113-116). Romové byli ve Stříbře majoritním obyvatelstvem dle svých slov přijati pozitivně a žádné negativní nálady z jeho strany nepocítovali.⁵⁵

Češi nás měli strašně rádi, Cikány. Strašně. I ty holky a to. A tenkrát, když jsme nosili ty potápky, to ty neznáš, jo, to byly manžety a úzký kalhoty, tříposchodáky boty. To jsme si nechávali dělat. To že jsme měli práce a vydělávali jsme. Rozumíš. To už jsme vydělávali a už jsme chodili do společnosti normálně, jo. Jsme chodili do společnosti normálně...⁵⁶

Majorita mohla Romy vnímat jako spojence při obnově poválečného Československa, protože si mohla být vědoma jejich lokální funkce. Jak říkají samotní pamětníci, byli povoláni jako pomocníci při obnově zpusťoseného pohraničí.⁵⁷ Je možné, že jelikož byli nově přesídlení obyvatelé z řad majority z různých částí Československa, a Stříbro tudíž nebylo jejich rodným městem, nemuseli pocíťovat vlasteneckou potřebu ochraňovat své vlastní území před imigrujícími Romy ze Slovenska, jak tomu bylo na některých jiných místech.

Sar amen imar adaj kajci berša sam adaj, amen o gadže prindžaren, tak pre amende aňi o gadže na den te domukhel. (Jak už tady žijeme tolik let, tak už nás gádzové znají, tak na nás ani gádzové nedají dopustit.)⁵⁸

Navíc mohli být vnímáni jako potřebná pomoc pro obnovu nově nabytého domova. Dá se také předpokládat, že obyvatelé pohraničí byli v počátečních letech zavaleni jinými problémy a zaměstnání poznáváním svého nového okolí, svých nových sousedů. O obdobné situaci v poválečných letech v oblasti západního Podještědí se zmiňuje i Otčenášek (Otčenášek, 2006).

Aktuálnějším zde byl stále problém s Němci, se kterými ještě několik let po válce některé české rodiny sdílely stejný dům nebo byt (Otčenášek, 2006: s. 31). O tom z vlastní zkušenosti hovoří i jedna z pamětnic z řad majority.⁵⁹

Kladnému přijetí stříbrských Romů majoritou ale mohlo také napomoci, že se podle slov některých romských pamětníků chovali „slušněji“, než Romové, kteří tu do té doby bydleli,

55 Např. Andrea B., stříbrská Romka, 2. generace, zaznamenáno 21 .3. 2008, nahr. č. 2008-03-21-01.

56 Antonín Absolon, stříbrský Rom, 2. generace, zaznamenáno 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-04.

57 Např. Antonín Absolon, stříbrský Rom, 2. generace, zaznamenáno 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-04.

58 Ivana Absolonová starší, stříbrská Romka, 2. generace, zaznamenáno 4. 4. 2008, 2008-04-04-01.

59 Josefa Z., etnická Češka, 79 let, zaznamenáno 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-01.

a kteří byli podle některých romských konzultantů následně po příchodu rodu Absolonů městskými orgány vystěhováni.⁶⁰

Vzpomínky romských pamětníků také potvrzují, že Absolonovi a Adamcovi pěstovali přátelské vztahy s Němci, kterým zde bylo dovoleno dožít. Romové u těchto Němců sloužili, v některých případech je pak tito lidé zahrnuli do své závěti.⁶¹ Němci měli podle všeho místní Romy rádi, protože byli patrně jedni z mála, kteří byli ochotni pro ně pracovat a přátelsky s nimi komunikovat.⁶² Naopak vztahy mezi Němci a Čechy byly po válce podle výpovědí romských pamětníků vypjaté.

Viš co, voni se moc nák nesnášeli, viš co. Jim nadávali, viš, na ně, jo. Ale zase v některým případě ty Němci byli lepší jak ty, viš co, jako... [Češi].⁶³

Podle slov pamětníků si majorita na Romy zvykla a chovala se k nim vstřícně.

Když slyšel nějaký Čech, starý Dyk nebo tuto, Cigán nebo tuto, tak ho domlátili Češi za nás. Ty už s náma zacházeli jako po másle. Když jsme přišli na plovárnu, tam byli každou sobotu, neděli, zábavy, tak jsme byli vítaní. Byli jsme bílý Cigáni, vítaní úplně.⁶⁴

Poválečná situace v malém pohraničním městě tak zřejmě nahrála vesměs pozitivnímu vývoji v soužití Romů s okolními obyvateli. Snaha stříbrských Romů o bezproblémové soužití s majoritou mohla ovlivnit i utváření vztahu k vlastní (romské) identitě a romštině.

Me man na setkindom kajse gadženca, hoj mange te phenelas: Ty Cigánko, vypadni!... Nebo to. (Já jsem se nikdy nesetkala s lidmi, že by mi řekli: Ty Cigánko, vypadni!... Nebo to.)⁶⁵

Jak ukazují četné zaznamenané i nezaznamenané rozhovory zejména se staršími Absolony, *Stříbrskere Roma* se za svůj jazyk a specifické zvyklosti stydět nemuseli. Majorita Romy žijící v té době ve městě osobně znala a v řadě rovin je podporovala,⁶⁶ a proto u těchto Romů prav-

60 O Romech, kteří ve městě při příchodu Absolonů žili, se mi ale podařilo zjistit jen minimum informací. Proto se tímto potenciálním faktorem nebudu nadále zabývat.

61 Pavlína F., stříbrská Romka, 3. generace, zaznamenané 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-02.

62 Např. Pavlína F., stříbrská Romka, 3. generace, zaznamenané 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-02.

63 Pavlína F., stříbrská Romka, 3. generace, zaznamenané 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-02.

64 Antonín Absolon, stříbrský Rom, 2. generace, zaznamenané 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-04.

65 Libuše G., starší, stříbrská Romka, 4. generace, zaznamenané 20.4.2008, nahr.č. 2008-4-20-01.

66 Např. Antonín Absolon, stříbrský Rom, 2. generace, zaznamenané 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-04.

děpodobně nevznikla potřeba skrývat svoje romství. Otázkou ale zůstává, zda se jako Romové identifikovali i na veřejnosti, nebo pouze v soukromí.

Jak vyprávějí romští pamětníci, chodili společně s Neromy na různé kulturní akce.⁶⁷ Zároveň společně s majoritním obyvatelstvem pracovali v místních závodech a v místním zemědělském družstvu,⁶⁸ čímž se také velice rychle měnila jejich socioekonomická situace, a oni se mohli svým českým sousedům po této stránce vyrovnat.

Amen kerahas buti. Man has..., keci..., trin motora cindam amenge za komunisti. O nabitki has man, pokrovca andro kher, sa. Savoro. Balen likeravas, kachnen, sa. Mange has laches. A o džene sar amen rado dikhenas andre buti. Oda samas vareko. Kajci berš odoj, dvacet pet roku Rom a dvacet me. (Pracovali jsme. Měla jsem..., kolik..., tři auta jsme si koupili za komunistů. Měli jsme v domě nábytek, koberce, všechno. Všechno. Chovali jsme prasata, slepice, všechno. Měla jsem se dobře. A lidi, jak nás měli v práci rádi. To jsme byli někdo. Tolik let jsme tam pracovali, manžel dvacet pět let a já dvacet.)⁶⁹

Místní Neromové si patrně na soužití s Romy zvykli a to do té míry, že se Romové v jejich očích stali relativně nenápadnou skupinou. Stříbrští Neromové dnes většinou ani nejsou schopni odhadnout přibližný počet místních Romů. Za dvacet let, co jsem sám ve Stříbře žil, jsem se nesetkal s žádným závažným konfliktem, který by romskou i neromskou populaci rozdělával.

Mange mek, mange hoj te phenda: svině cigánská, nigda mange na phende. (Ještě se mi nestalo, aby mi někdo řekl: svině cigánská, nikdy mi tohle neřekli.)⁷⁰

Při rozhovorech s neromskými obyvateli města jsem často narazil na odlišování stříbrských Romů od Romů ostatních, těch, kteří figurují v médiích. Jako obyvatel Stříbra, který ve městě prožil většinu svého života, mohu potvrdit, že příslušnost rodu Absolonů k romské etnické příslušnosti je pro majoritní obyvatelstvo čím dál méně podstatná, patrně i v souvislosti se stále rostoucím počtem interetnických manželství. Mnoho Neromů má v současnosti spřátelené romské rodiny, se kterými se navštěvují. Většina respondentů z komunity stříbrských Romů dokonce uvádí, že má více neromských než romských přátel.

67 Např. Pavlína F., stříbrská Romka, 3. generace, zaznamenáno 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-02.

68 Např. Josefa Z., etnická Češka, 79 let, zaznamenáno 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-01.

69 Ivana Absolonová starší, stříbrská Romka, 2. generace, zaznamenáno 15. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-15-01.

70 Adam Adamec, stříbrský Rom, 3. generace, zaznamenáno 15.3.2008, nahr. č. 2008-03-15-03.

7.2 Vliv místa původu na budování vlastní identity

Domnívám se, že značnou roli ve formování rodové identity hrají v případě Absolonů jejich příbuzní na Slovensku. Většina starých i mladých Absolonů stále ví, ze kterých lokalit celý rod pochází a jakým způsobem tamní Romové žijí. Za velmi pozitivní někteří považují situaci příbuzných rodiny Adamců, která žije ve východoslovenské Nové Lesné (okres Poprad). Romové jsou zde podle nich bohatí a své několikapatrové domy pronajímají německým turistům.⁷¹ Podobně pozitivně vzpomínají zejména starší pamětníci na původní vesnici Vrbov, odkud pochází druhá část rodu, rodina Absolonů. Na podzim 2009 jsem obě lokality navštívil, abych se zabýval tím, jak svoje příbuzné v Čechách vnímají právě tyto rodiny na Slovensku.

Romové z Nové Lesné žijí na podobné materiální úrovni jako tamní většinová společnost – vlastní několikapatrové domy postavené přímo vedle obydlí majoritního obyvatelstva – nevzniká zde tedy žádná pratorově vydělená romská čtvrť nebo osada. Romsky dnes podle několika dotázaných mluví už jen minimum z nich.⁷² S novolesenskými Neromy prý problémy povětšinou nemají. Romy z Nové Lesné naopak uvedlo několik Neromů z popradského okresu jako výjimku a pozitivní příklad v romsko-slovenském soužití.

Vrbovští Romové žijí na okraji vesnice v osadě. Vztahy s majoritou podle nich samotných moc dobré nejsou. Většina Romů zde žije ve zděných vilkách, někteří obývají dřevěné polozděné domky.

V obou obcích původu se podle několika různých nezaznamenaných rozhovorů vztah ke stříbrským Romům jeví jako vesměs negativní. V obou lokalitách stříbrské Absolony někteří respondenti považují za neúspěšné, označují je za jedince, kteří žijí ze dne na den a neumějí se patřičně chovat. Někteří z nich tak soudí, aniž by Stříbro kdy navštívili. Rodiny už se totiž v podstatě nenavštěvují a nejsou spolu ani v těsnějším kontaktu.⁷³ Respondenti, se kterými jsem měl možnost hovořit, se domnívali, že jsou stříbrští Romové z rodu Absolonů namyšlení – zejména proto, že žijí v Čechách.

Několik Romů v navštívených lokalitách (zejména potom v Nové Lesné) na otázku ohledně vztahů s příbuznými v Čechách s povzdechem mávlo rukou. Jejich vztah vůči nim je tedy značně odlišný než vztah stříbrských ke své domovině. Na takové postoje mohl mít vliv vzestup socioekonomické situace rodin na Slovensku, které mohly tím pádem začít na své příbuzné ve Stříbře nahlížet svrchu.⁷⁴ Svým způsobem se na obrazu stříbrských Romů na

71 Např. Libuše G., starší, stříbrská Romka, 4. generace, zaznamenáno 20.4.2008, nahr.č. 2008-4-20-01.

72 Houdek, Lukáš: Terénní deník, zápis z 28.10.2009.

73 To potvrzují jak stříbrští Romové, tak jejich příbuzní na Slovensku.

74 Tamtéž.

Slovensku odrazily i jednotlivé kusé informace o jejich životě, které se nějakým způsobem k rodinám dostávají.

Ve Vrbově obraz stříbrských Romů kategoricky negativní nebyl (na rozdíl od Nové Lesné). Respondenti spíše zmiňovali rozpad tradic a romských hodnot, ke kterému podle nich mezi stříbrskými Romy dochází. Život v Česku hodnotili obecně jako špatný, protože se někteří z nich z Čech na Slovensko sami vrátili kvůli různým existenčním problémům.⁷⁵ Na šíření negativních informací o životě Romů ve Stříbře měl patrně vliv také jeden z jeho obyvatel, který několik let ve Stříbře žil, po rozvodu s manželkou se ale nakonec vrátil na Slovensko. Byl pravděpodobně posledním členem slovenské větve rodiny, který Stříbro navštívil. Jeho sdílené postřehy a zážitky rezonují i v rozhovorech s ostatními obyvateli. Z realizovaných rozhovorů se zdá, že právě na jejich základě komunita o stříbrských Romech usuzuje.

8. Sociolinguvistická situace rodu Absolonů

V této kapitole budu zejména využívat data získaná z výše zmíněného sociolinguvistického dotazníku, jehož zjištění jsem často porovnával s informacemi získanými polostrukturovanými rozhovory (rozhovory a dotazníky se stejnými respondenty byly realizovány s několikátýdenním časovým odstupem). Případné generalizace zjištění se týkají jen respondentů výzkumu, jejichž výběr proběhl nahodile. Nemusí proto nutně odrážet situaci všech členů tohoto rodu.

8.1 Používání romštiny

Pro popis různých aspektů používání romštiny u rodu Absolonů je důležité si jeho členy rozdělit do jednotlivých generací. Ludovíta Absolona s manželkou označuji za zakladatele rodu Absolonů na stříbrském území, tedy za první generaci rodu Absolonů ve městě. Jejich děti tvoří generaci druhou a jejich děti pak generaci třetí. Potomci generace třetí tvoří generaci čtvrtou. V dnešní době ve Stříbře žije již pátá generace.

Z dříve početné druhé generace ve Stříbře v době výzkumu žily už jen dva manželské páry. Jak vyplynulo z polostrukturovaných rozhovorů, tito lidé komunikují povětšinou romsky, pokud komunikační partner romštinu neovládá, přecházejí na češtinu. Respondenti z genera-

⁷⁵ Houdek, Lukáš: Terénní deník, zápis z 30.10.2009.

ce třetí romsky komunikují zejména mezi sebou a se svými rodiči. Někteří romštinu cíleně nepoužívají, aby v dnešní době již svým vnoučatům – podle svých slov – „neškodili“.

Při polořízených rozhovorech respondenti z druhé a třetí generace uváděli, že romsky hovoří rádi, v komunikaci se svými dětmi romštinu používá zhruba polovina z nich i přesto, že ne každý z jejich potomků je schopný romsky hovořit. Ze čtyř respondentů ze čtvrté generace používá romštinu jen jeden. Tři z nich sice deklarovali schopnost vyjadřovat se v romštině, ale svou znalost romštiny spíše hodnotí jako pasivní. Romštinu využívají především při konverzaci se svými rodiči a prarodiči. Na otázky v romštině ti s pasivní znalostí odpovídají česky.

Me dav duma romanes, o čhave gadžikanes. (Já mluvím romsky, děti [odpovídají] česky).⁷⁶

Čtvrtá generace respondentů již poměrně logicky neučila romsky své potomky, tedy členy nastupující páté generace. Jedná se především o malé děti, z nichž většina podle slov všech respondentů realizovaného dotazníkového průzkumu v současné době disponuje jen minimální nebo žádnou znalostí romštiny.⁷⁷ Jak všech osm dětí včetně jejich doprovodu při debatě po jazykových hrách uvedlo, je jejich mateřským a jediným běžně používaným jazykem bez výjimky čeština.

Já bych asi nechtěla, aby se mnou furt mluvili romsky.⁷⁸

Většina dětských respondentů z rodu Absolonů se staví k používání romštiny rozpačitě. Na základě zmíněné debaty se zdá, že se některé děti za komunikaci v romštině více či méně stydí. Jsou to zejména ty, se kterými rodiče nebo prarodiče romsky v dětství aspoň částečně mluvili.

Když takhle deme třeba spolu ven, když ven, vid, tak já mu něco řeknu po romsky a von říká: Nemluv zase... Nemluv! Nemluv! Nemluv! A já mám i nervy na něho, tak ho mlátím a....⁷⁹

Na druhé straně se ale podle slov některých respondentů mezi nimi objevují děti, které mají o naučení romštiny zájem a přemlouvají své prarodiče, aby je romsky učili. To při polostruk-

76 Zdena Absolonová, stříbrská Romka, 3. generace, zaznamenáno 22.3.2008, nahr.č. 2008-03-22-03.

77 Ta byla předmětem testování osmi příslušníků 5. generace tohoto rodu formou jazykových her.

78 Sára U., stříbrská Romka, 5. generace, zaznamenáno 5.4.2008, nahr.č. 2008-04-05-02.

79 Pavlína F., stříbrská Romka, 3. generace, zaznamenáno 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-02.

turovaných rozhovorech zmiňovali minimálně tři dospělí členové rodu Absolonů.⁸⁰ V takových případech se jednalo o děti, se kterými rodiče romsky nemluvili vůbec.

8.2 Osvojování romštiny

Deset z jedenácti respondentů z druhé a třetí generace se romštinu naučilo především v dětství. Pro ty byla romština prvním osvojeným jazykem. Byli bilingvní. Mezi členy rodiny se užívala pro komunikaci výhradně romština, zatímco čeština (případně slovenština) byla jazykem komunikace s neromskými obyvateli města. Vlivu povahy sociálních kontaktů u Romů na užívání romštiny se podrobně věnuje Hübschmannová (Hübschmannová, 1979: s. 33–49). U respondentů ze čtvrté generace se už ale tento model láme a romštinu u některých střídá čeština. Na tom měla zřejmě největší podíl škola (v době socialismu). Dvě místní rodiny měly se svými dětmi problémy, protože děti ve škole učitelce česky nerozuměly. Učitelé potom rodičům doporučovali na děti romsky nemluvit vůbec, aby jejich dětem romština nebránila v osvojení češtiny. Důležitost vlivu učitelů na (ne)předávání romštiny rodiči dětem příkládá i řada odborných studií. Nejde tedy o skutečnost ojedinělou a typickou pouze pro stříbrské prostředí. Milena Hübschmannová dokonce v kontextu některých lokalit zmiňuje existenci sankcí, které rodičům nebo dětem při jejich komunikaci v romštině hrozily (Hübschmannová, 2002: s. 71–72).

Mě hodili tam [do zvláštní školy] kvůli češtině, ne, že mi nešla čeština. Za komančů to bylo normální. To není tak jak teď, že jsi chodil na doučování nebo to. Za komančů ti to nešlo, tak jsi šel do prdele a hotovo.⁸¹

Proto již tři ze čtyř respondentů čtvrté generace (dnes zpravidla lidé kolem 30 – 40 let) romsky mluví sporadicky. Většina z nich ovládá romštinu pouze pasivně. Doba osvojení romštiny u respondentů z této generace sahá povětšinou do pozdější doby školního věku, kdy romštinu pochytili od svých příbuzných – zejména prarodičů, kterým komunikace v češtině s rodinnými příslušníky nebyla příjemná.

80 Např. Libuše G., starší, stříbrská Romka, 4. generace, zaznamenáno 20.4.2008, nahr.č. 2008-4-20-01.

81 Libuše Y., stříbrská Romka, 3. generace, zaznamenáno 15.3.2008, zaznamenáno 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-04. (Libuši do zvláštní školy přeřadili, protože uměla jen romsky.)

Me mire čhavenca imar buteder vakeravas khere, doma, khere gadžikanas, bo daravas man, hoj pes lenge te na ačhel oda, so mange, hoj gejlom andre škola the na džanavas nič. Na džanavas duma te del gadžikanas, na? (Se svými dětmi jsem už doma víc mluvila česky, protože jsem se bála, aby se jim nestalo to, co mě, že jsem šla do školy a neuměla jsem nic. Neuměla jsem mluvit česky, ne?)⁸²

Předávání romštiny v současné době patrně významně ovlivňuje rostoucí poměr smíšených (romsko-českých) manželství, kdy samotní respondenti v polostrukturovaných rozhovorech nebo zaznamenávaných debatách uváděli, že Romové v případě takových svazků doma mluví výhradně česky, aby český partner rozuměl.⁸³ U čtvrté generace stříbrských Romů tvoří smíšená manželství podle slov některých respondentů třetinu až polovinu vztahů.⁸⁴ Na tom se zřejmě odráží i nedostatek „vhodných“ romských parterů ve Stříbře a jeho okolí, který Absolonové podle výpovědí některých z nich čím dál častěji kompenzují sňatky s majoritou.

8.3 Funkce romštiny

Romština je podle slov několika respondentů rozhovorů nejvíce používána při rodinných sešlostech a oslavách, kde se vypráví historiky a příběhy ze života. Její funkce je tedy v první řadě rodinná. Používá se jí i v každodenních situacích, a to nahodile. Někteří z respondentů rozhovorů při zjišťování její funkce popisovali, že o užívání romštiny nepřemýšlejí, používají romštinu, kdy to tak cítí. Někteří uváděli, že velmi často přecházejí z češtiny do romštiny a naopak.⁸⁵

Zatímco podle všech polostrukturovaným rozhovorem sledovaných Romů z ubytovny má romština spíše charakter tajného jazyka, který používají zejména na ulici, když chtějí, aby jim Neromové nerozuměli,⁸⁶ mezi respondenty z rodu Absolonů je situace patrně trochu jiná. Toho si všímali i konzultanti z řad Romů z ubytovny a označovali Absolony za rod, který stále romsky mluví – zejména jeho starší část.⁸⁷ Stříbrští Romové podle slov některých respondentů polostrukturovaného rozhovoru ze stejné komunity používají romštinu jako tajný jazyk

82 Ivana Absolonová mladší, stříbrská Romka, 3. generace, zaznamenáno 4. 4. 2008, nahr. č. 2008-04-04-01.

83 Např. Jana Absolonová, 2. generace, stříbrská Romka, 15.3.2008, nahr. č. 2008-03-15-02.

84 Toto tvrzení jsem si bohužel nebyl schopen ověřit.

85 Výpověď bohužel nejsem schopen nijak kvantifikovat, jelikož nebyla zjišťována žádnou z otázek dotazníku. Vybraní respondenti ji zmiňovali jen mimoděk v souvislosti s otázkami jinými. Přesto tuto informaci považuji za podnětnou.

86 Např. Petra D., Romka z ubytovny, 44 let, zaznamenáno 29. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-29-04.

87 Např. Petra D., Romka z ubytovny, 44 let, zaznamenáno 29. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-29-04.

jen ve výjimečných situacích, protože se například obávají narušení vztahů s majoritou – jejich nahodilou komunikaci v romštině by si mohli Neromové vyložit jako pomlouvání. Například všichni dotazovaní z druhé generace (celkem tři osoby) v rámci rozhovoru popisovali, že na ulici často romsky se svými příbuznými hovoří,⁸⁸ ale jedná se o běžné rodinné rozhovory o běžných událostech. Při pozorování dění ve městě v průběhu doby výzkumu se mně osobně jevilo, že je majorita vůči takovým rozhovorům spíše neutrální. Nezaznamenal jsem žádný konflikt ani pohoršené pohledy majoritních obyvatel v reakci na stříbrské Romy, kteří mezi sebou na ulici romsky komunikovali. To potvrdili i zmínění respondenti polostrukturovaného rozhovoru ze druhé generace.

U Romů z ubytovny se běžná komunikace v romštině pravděpodobně vyskytuje sporadicky. Na ubytovně spolu podle všech z těch, se kterými jsem realizoval polostrukturovaný rozhovor (celkem čtyři respondenti), komunikují česky stejně jako na veřejnosti.⁸⁹ Podle některých respondentů ze všech romských komunit si majorita odlišnosti této skupiny od těch ostatních všimá a drží se proto před těmito Romy na pozoru.⁹⁰ Někteří Romové z ubytovny naopak popisovali odmítavé jednání ze strany české stříbrské populace (na rozdíl od vesnic, ze kterých pocházejí, kde podle nich s okolím před odchodem do Stříbra měli dobré vztahy). Je proto možné, že se Romové z ubytovny snaží na svůj romský původ neupozorňovat, a tak mluví na ulici ve většině případů česky. Několik Romů z okolních komunit zároveň uvádí,⁹¹ že má jejich čeština stopy romského etnolektu a takový způsob mluvy jim vadí a připadá jim degradující.⁹² K romštině mají dva dotazovaní Romové z ubytovny spíše ambivalentní vztah a označují ji jako brzdu v dalším vývoji a přijetí okolím.⁹³ Zajímavé ale je, že co se týče aktuální kompetence v romštině mezi nejmladší generací Romů z ubytovny na jedné straně a pátou generací rodu Absolonů na straně druhé, z porovnání vycházejí lépe právě děti z ubytovny.⁹⁴ To ukázaly jazykové hry, které jsem realizoval ve škole, do níž děti Romů z ubytovny dochází. Je tedy možné, že je v dnešní době romština v rámci této komunity předávána více, zároveň ale není pravděpodobně tolik kladen důraz na romství a hrdost na romský původ, jak je tomu například u Absolonů.⁹⁵

88 Např. Antonín Absolon, stříbrský Rom, 2. generace, zaznamenáno 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-04.

89 Např. Angelika D., Romka z ubytovny, 55 let, zaznamenáno 28.3.2008, nahr. č. 2008-03-28-02.

90 Např. Libuše G. mladší, stříbrská Romka, 4. 2. generace, zaznamenáno 25.11.2007, nahr.č. 2007-11-25-01.

91 Např. Jana Absolonová, 2. generace, stříbrská Romka, 15.3.2008, nahr.č. 2008-03-15-02.

92 Romskému etnolektu češtiny se podrobně věnují například studie Marie Bořkovcové (Bořkovcová, 2006) nebo Mileny Hübschmannové (Hübschmannová, 2002: s. 69-81).

93 Např. Pavel D., Rom z ubytovny, 44 let, zaznamenáno 29. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-29-04.

94 Obecně se mi ale nepodařilo ke znalosti romštiny u Romů z ubytovny získat dostatečné množství dat. Nechtě proto čtenář výše popsané domněnky posuzuje s rezervou.

95 Např. Ivana Absolonová mladší a Ivana Absolonová starší, stříbrské Romky, 3. a 2. generace, zaznamenáno 4. 4. 2008, 2008-04-04-01.

Jak uváděli někteří respondenti polostrukturovaných rozhovorů napříč různými skupinami Romů ve Stříbře, pokud se na ulici setkají s Romem z jiné komunity, hovoří s ním výhradně česky. Toho jsem byl i sám svědkem hned v několika každodenních situacích. Často to vysvětlovali tím, že se domnívají, že už jejich komunikační partner romsky nemluví, případně mluví jinou varietou jazyka a není jim schopen dostatečně porozumět.

Dva respondenti ze čtvrté a jeden z páté generace v zaznamenaných rozhovorech uvedli, že mezi členy rodu Absolonů s postupným mizením kompetence romštiny u nových generací začíná romština nabývat na prestiži. Stává se symbolem romství. Mluvit romsky začíná být podle nich vnímáno jako něco lepšího. Ti, kteří romsky neumí, se tak v některých situacích cítí trapně a romsky by se rádi v budoucnu naučili.

Jsem Romka a bylo by hezký, kdybych se aspoň jednou za celý život naučila něco romsky. Ne jenom česky. Já si nemůžu s nikým povídat normálně cigánsky, protože mu rozumím, ale neumím mu odpovídat. Někdy se za to i stydím, jo. Když třeba teta nebo něco, někdo ve městě se mnou mluví cigánsky a já musím všechno odpovídat česky, protože fakt cigánsky nesložím ani větu.⁹⁶

Zřejmě proto se všichni z respondentů ze čtvrté generace, kteří romštinu aktivně neovládají, chtějí romsky naučit v budoucnu, většina z nich zdůrazňovala svůj zájem o to, aby jejich děti uměly v budoucnu romsky. Všichni z respondentů dotazníku napříč generacemi by uvítali například pořady a periodika v romštině, které by romské povědomí udržovaly a vedly další nemluvcí romštiny k pozitivnímu přístupu k romštině.⁹⁷

Významným pozitivním faktorem ve věci udržování romštiny mezi členy rodu Absolonů byla v době výzkumu poměrně nově vytvořená čistě romská pracovní směna v plzeňském překladišti Fujitrans. Vedení firmy přistoupilo na experiment dát Romům, kteří se znají dlouhá léta, možnost pracovat společně na jednom pracovním úseku ve stejnou dobu. Podle slov tří pracovníků, se kterými jsem hovořil, byla firma s výsledky práce romské „party“ spokojená a byla neutrální vůči používání romštiny v pracovní době.⁹⁸ Romové se podle svých slov v práci mezi sebou bavili převážně romsky a i z tohoto důvodu se do práce těšili.⁹⁹ Jedna respon-

96 Libuše V., stříbrská Romka, 4. generace, zaznamenáno 11. 4. 2008, nahr. č. 2008-04-11-03.

97 Např. Eva X., stříbrská Romka, 3. generace, zaznamenáno 13.4.2008, nahr. č. 2008-04-13-01.

98 Např. Adam Adamec, stříbrský Rom, 3. generace, zaznamenáno 15.3.2008, nahr. č. 2008-03-15-03.

99 Např. Adéla T., stříbrská Romka, 4. generace, zaznamenáno 18.4.2008, nahr. č. 2008-04-18-01.

dentka ze čtvrté generace, která romsky uměla pasivně a vůči romštině chovala do té doby ambivalentní vztah, popisovala, že si v pracovní době z legrace píše s kolegy v romštině dopisy a postupně se jí daří romsky komunikovat.¹⁰⁰

9. Změny následkem ekonomické krize

Koncem roku 2008 zasáhla i stříbrský region celosvětová hospodářská krize, která zapříčinila zrušení největšího místního závodu, podniku AFL, který zaměstnával na dva tisíce lidí – včetně několika příslušníků rodu Absolonů. To do značné míry ovlivnilo ekonomickou situaci všech rodin toho rodu. O několik měsíců později byla zrušena i „romská parta“ na plzeňském přecladišti Fujitrans, a tudíž je dnes většina stříbrských Romů, kteří do té doby měli stálé zaměstnání, nezaměstnaných. Rodiny se dostaly do závažných ekonomických problémů, protože o jedno pracovní místo bojuje hned několik (i neromských) pracovníků. Někteří prodávají své byty a domy, protože nemají finance na jejich provoz a splácení půjček a hypoték. Jednotlivé odnože rodu Absolonů tak krize strhla na kolena a nikdo z nich v současné době optimismem neoplývá.

Asi nejvýraznější dopad měla ekonomická krize pravděpodobně na komunitu Slováků*, kteří do Stříbra přišli zejména za výdělkem. V dnešní době podle bývalé terénní sociální pracovnice ve městě žijí asi jen dvě rodiny. Ostatní po propuštění ze zaměstnání podle všeho odešli zpět na Slovensko.

10. Závěr

Příslušníci rodu Absolonů žijí na území města Stříbra více než padesát let. Za tu dobu si dokázali mezi jeho obyvateli vybudovat svébytnou pozici, která jim mohla dopomoci ke vzniku pozitivní půdy pro vytváření a udržování vlastní romské identity. Mohla to být poválečná zoufalá situace českého pohraničního města, která Absolonům napomohla ke kladnému přijetí v novém prostředí, kde byli téměř všichni příchozí, Romové i Neromové, cizinci. Zdá se, že příslušníci tohoto rodu jsou na svůj romský původ hrdí a podobně hrdí jsou i na romský jazyk, který patrně po několik desetiletí předávali svým potomkům. Realizovaný výzkum ukázal, že pozici romštiny mezi Romy ohrozily mimo jiné i asimilační snahy komunistické politiky, které

100 Marta Adamcová, stříbrská Romka, 4. generace, zaznamenáno 12.4.2008, nahr.č. 2008-04-12-02.

se ve Stříbře projevovaly zejména v majoritních vzdělávacích institucích.¹⁰¹ Ty, kteří dnes romsky nemluví, si ale ostatní příslušníci rodu dobírají.¹⁰² Tito nemluví se potom cítí nepatříčně a méněcenně.¹⁰³ Toho jsem byl několikrát osobně svědkem – zejména při rodinných oslavách.

Z rozhovorů se stříbrskými Romy vyplývá, že majorita romštinu nezavrhovala, přistupovala k jejímu mluvení na ulicích města spíše laxe. I proto může být romština do dnešní doby na náměstí a v centrálních ulicích Stříbra běžně ke slyšení.

V průběhu posledních přibližně dvaceti let sice dochází k pozastavení předávání romštiny dalším generacím, ale zároveň se naopak zdá, že nadchází doba uvědomování si důležitosti své vlastní (romské) identity a funkce, kterou může romština v budoucnu pro členy rodu mít. V moderní době, kdy vymírají nejstarší členové rodu, kteří byli symbolem rodové identity, bude zapotřebí vytvořit nové prostředky, kterými budou vědomí vlastní identity a sounáležitosti udržovat nadále. Mohl by to být právě romský jazyk, ke kterému hledají cestu i příslušníci čtvrté a páté generace rodu Absolonů, kteří byli ve svých mladých letech následkem zkušeností ze školy vůči romštině povětšinou pesimističtí (případně jejich rodiče). Pozitivní přístup k ní například podpořila nahodile vytvořená romská parta v jedné z nadnárodních korporací.

Ekonomická krize tyto přirozené podmínky pro rozvoj romštiny částečně utlumila, a proto bude otázkou, jakým směrem se bude vývoj romštiny a způsob sebereflexe mezi Absolony nadále vyvíjet.

Literatura

BOŘKOVCOVÁ, Marie. 2006. *Romský etnolekt češtiny – případová studie*. Praha: Signeta. ISBN 80-903325-3-6.

BYSTRICKÝ, Vladimír, RUBÁŠOVÁ, Kateřina. 2000. *Stříbro do roku 2000 aneb dějiny jednoho města*. Stříbro: Nadace Jakoubka ze Stříbra. ISBN neuvedeno.

ČERVENKA, Jan, KUBANÍK, Pavel, SADÍLKOVÁ, Helena. 2009. *Sociologický výzkum situace romštiny v ČR*. Praha: FFUK. Závěrečná zpráva z výzkumu. <http://www.romistika.eu/docs/SociolingVyzkumRomstiny2008.pdf> (poslední vstup 25.2.2010).

101 Např. Libuše Y., stříbrská Romka, 3. generace, zaznamenáno 22. 3. 2008, nahr. č. 2008-03-22-04.

102 Např. Emanuel G., stříbrský Rom, 4. generace, zaznamenáno 20.4.2008, nahr. č. 2008-4-20-01.

103 Např. Libuše V., stříbrská Romka, 4. generace, zaznamenáno 11. 4. 2008, nahr. č. 2008-04-11-03.

- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. 2004. *Sčítání lidu, domů a bytů k 1.3.2001 (Vybrané údaje ze sčítání lidu, domů a bytů k 1.3.2001), Plzeňský kraj – Obce s rozšířenou působností*, CD-ROM. Praha: Český statistický úřad.
- HOUDEK, Lukáš. 2008. *Romové ve Stříbře (případová studie – historie a sociolingvistická situace rodu Absolonů)*. Praha: FFUK. Nepublikovaná bakalářská práce.
- HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. 1979. Bilingualism Among the Slovak Roms. In: *International Journal of Sociology of Language*. Vol. 5, 19. pp. 33-49. ISSN 0165-2516.
- HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. 1999. Od etnické kasty ke strukturovanému etnickému společenství. In *Romové v České republice*. Praha: Socioklub. ISBN 80-902260-7-8.
- HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. 2005. *Po Židoch Cigáni (Svědectví Romů ze Slovenska 1939–1945), 1. díl*. Praha: Triáda. ISBN 80-86138-1-3.
- HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. 2002. *Šaj pes dovakeras – Můžeme se domluvit*. Olomouc: UP. ISBN 80-244-0496-6.
- JANDOUREK, Jan. 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-5350.
- OTČENÁŠEK, Jaroslav. 2006. *Němci v Čechách po roce 1945 na příkladu Západního Podještědí*. Praha: EÚ AV a Scriptorium. ISBN 80-85010-92-5.
- SKUPNIK, Jaroslav. 2010. *Antropologie přibuzenství*. Praha: Slon. ISBN 978-80-7419-019-3.
- SLEZÁK, Lubomír. 1978. *Zemědělské osidlování pohraničí českých zemí po druhé světové válce*. Brno: Československá akademie věd. ISBN neuvedeno.

